ONDINE

IIRO RANTALA

Piano Concerto

IIRO RANTALA piano
TAPIOLA SINFONIETTA
JAAKKO KUUSISTO conductor and violin

Astorale
Tangonator
Final Fantasy

	CONCERTO FOR PIANO AND CONCERTO in G♯△A♭	38:15
1	I	16:15
2	II	6:14
3	III	15:46
4	ASTORALE for Piano Solo	7:59
5	TANGONATOR for Violin and Piano*	5:01
6	FINAL FANTASY for Piano and Orchestra	5:25
		57:00

Iiro Rantala, piano
Tapiola Sinfonietta
Jaakko Kuusisto, conductor and violin*

1-3, 6 orchestration by Jaakko Kuusisto

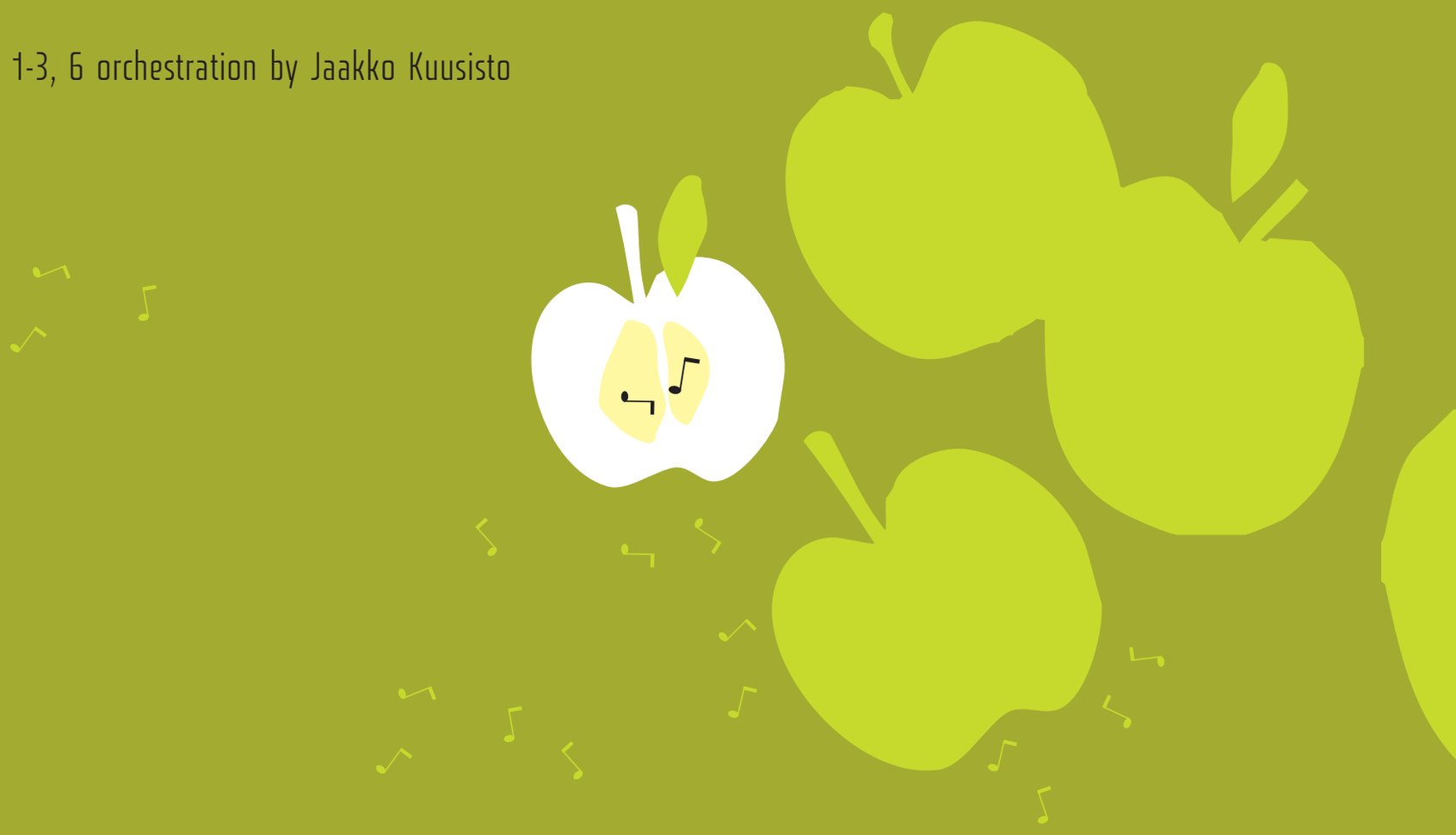

The inexhaustible fountain of musical creativity of which Iiro Rantala is possessed produced its most significant outflow so far in summer 2002. It was prompted by Satu Angervo, manager of the Tapiola Sinfonietta, who suggested that Rantala should write a piano concerto for himself. This may have been a cunning plan designed to deflect the jazz man from applying himself to the solo parts of the works of his idols – Serge Prokofiev, Serge Rachmaninov, George Gershwin and Leonard Bernstein.

The jazz man was unperturbed by having the entire history of the concerto genre in Western music heaped onto his shoulders. This was partly due to the fact that Rantala had no idea what he was getting himself into. His most valuable ally turned out to be one of the greatest successes of Finnish design, the orange-handled scissors. This was because Rantala considered the philosophical essence of the concerto genre to be that a concerto must be very long. Therefore he first proceeded to write as much music as the primary caregiver for two boys, one dog and one cat possibly could (working in places as diverse as jazz clubs, green rooms, bars, planes, trains, lifts, on the back of a llama and, briefly, in a tuk-tuk). The result was a 50-minute wodge of music that the composer then proceeded to prune with the aid of a pair of scissors and a wastepaper basket.

Rantala has always been inspired to explore the limits of his imagination and of good taste in naming his compositions. This applied to the concerto too, which ended up with the improbable title of *Concerto for Piano and Concerto in G#^Ab*.The title begins with a nod to Victor Borge and ends with a veiled reference to what the composer was thinking of during the creative process. Despite its appearance, the title does not refer to any particular key, though Iiro Rantala is a composer who adheres religiously to triads and key relationships. The only departure from a tonal feel is the opening of the concerto, a near-atonal cluster-like texture tending towards the pitch A. The device is also known as 'tuning up'. This is the most modern music that Rantala has ever written.

The concerto has three movements, a tried and true design that goes back to the days of Mozart. The first is the most extensive, the second is the slowest, and the third bandies two themes in rondo-like fashion. In the first movement, the composer's vivid imagination diverts the music hither and yon, though without losing sight of the main theme. The finale creates an illusion of endlessness through a succession of false cadences, and just as the listener has become resigned to the fate of listening to a work that will never end, it ends.

Iiro Rantala prefers small ensembles and sticks up for the 'little guy'. Small wonder, then, that writing for a large orchestra eventually resulted in a paralyzing bout of angst, and the work was interrupted. At this point, the orchestral part only existed in short score on two staves, amidst which those familiar with Rantala's handwriting could decipher scribbles such as "this phrase

for flute" or "would be nice on violins". Composer and violinist Jaakko Kuusisto, Rantala's brother-in-law, eventually came to the rescue. He knew Rantala well enough to be able to translate the music into an orchestral score without adding or removing anything. Rantala of course ceaselessly supervised the work with an eagle eye.

But what kind of music is this, anyway? Contemporary classical music or jazz? I find it a virtuoso vehicle of abundant, unashamedly beautiful and lucid music for piano and orchestra but also for the listener. In the first and last movements, the soloist is called upon to improvise. That's jazz. The orchestral parts contain no such departures.

Is it funny? Well, despite its title and whimsical nature, *Concerto for Piano and Concerto in G#^A♭* is not a joke. But it certainly is enjoyable, entertaining, compelling and upbeat.

Astorale and *Tangonator* were written for Rantala's ensemble Tango Kings, whose career peaked in New York in the 1990s. *Final Fantasy* is part of the core repertoire of Rantala's most permanent ensemble, Trio Töykeät, though without orchestra.

Minna Lindgren
Translation: Jaakko Mäntyjärvi

Iiro Rantala (b. 1970) began his piano studies at the Käpylä Music Institute and went on to study at the Oulunkylä Pop/Jazz Institute and the Jazz Department of the Sibelius Academy. His musical education also included singing in the Cantores Minores boys' choir, and he studied classical piano at the Manhattan School of Music for two years beginning in 1991.

Iiro Rantala is best known as the founder and pianist of Trio Töykeät, Finland's internationally most famous jazz band. The Trio has given over 2,300 performances in 40 different countries spread over five continents, a formidable achievement. We might also mention the Trio Töykeät phone-in concert on the Radio Suomi channel of the Finnish Broadcasting Company (YLE); hosted by Juha Siltanen, it ran from 1996 to 2002 and was one of the most popular programmes on its channel. The programme is now titled *Sovitetut toiveet* (Requests rearranged) and is aired on Radio 1 on Finnish national radio, hosted by Minna Lindgren.Trio Töykeät records regularly for the Blue Note label. From 1994, the band has been a Unicef goodwill ambassador for Finland.

Exploring the boundaries between musical genres is characteristic of Iiro Rantala's artist personality. He has appeared with symphony orchestras, performing the *Cartoon Concerto* by Riku Niemi and *Rhapsody in Blue* by Gershwin. He has also performed Mozart's *Piano Concerto in A major* with nearly all orchestras in Finland. His extensive discography includes the discs of Trio Töykeät *(Päivää, Jazzlantis, Sisu, Kudos, High Standards* and *Music!)*. The latest of these, released in 2001, contains several pieces by Rantala himself and features Lahti

Symphony Orchestra conducted by Osmo Vänskä and violinists Jaakko and Pekka Kuusisto. His most recent disc is *Wake*, released in 2005.
Iiro Rantala has written several musicals for the Ryhmäteatteri drama company and for the Helsinki City Theatre, to scripts by Kari Hotakainen, Raila Leppäkoski and Sinikka and Tiina Nopola.

Conductor, violinist and composer **Jaakko Kuusisto** (b. 1974) studied the violin with Géza Szilvay, Tuomas Haapanen, Miriam Fried and Paul Biss. Having won the Kuopio Violin Competition in 1989, he has placed excellently in several international violin competitions. His appearances as a soloist and chamber musician have taken him all over the world, most recently to appear with the Minnesota Orchestra, the Rhineland-Palatinate State Philharmonic and the Iceland Symphony Orchestra. Kuusisto is also a regular guest artist at Finnish summer festivals.

Kuusisto was appointed leader of Lahti Symphony Orchestra in 1999 and began a close collaboration with conductor Osmo Vänskä. From 2002, Kuusisto has conducted a number of concerts with Lahti Symphony Orchestra, and over the same period he has also appeared as conductor with the BBC Concert Orchestra, the Finnish Radio Symphony Orchestra, the Ostrobothnian Chamber Orchestra and the Tapiola Sinfonietta. In autumn 2005, he took up a two-year post as principal guest conductor of the Oulu Sinfonia,

and in the 2005-06 season he will also be making his conducting début with the Trondheim Symphony Orchestra and the Tallinn Chamber Orchestra.

Jaakko Kuusisto has an extensive discography. His discs of Kalevi Aho's Symphony no. 3 for violin and orchestra, the Violin Concertos of Einojuhani Rautavaara and Aulis Sallinen, Sibelius's early violin works and the Violin Concertos of Bach with Pekka Kuusisto have been extremely well received. His musical interests are wide-ranging, and accordingly his discography also includes jazz and tango recordings.

Composition has always been an integral part of Kuusisto's musical profile. He studied composition with Eero Hämeenniemi and David Dzubay. His output includes several chamber music works and two operas: *Prinsessan och vildsvanarna* (The princess and the wild swans), a children's opera, was premiered in Espoo in January 2003, and *Koirien Kalevala* (The canine Kalevala), an opera for the whole family, was produced with huge success at the Savonlinna Opera Festival in summers 2004 and 2005.

Jaakko Kuusisto is, together with his brother Pekka, artistic director of the Tuusula Lake Chamber Music Festival.

The Tapiola Sinfonietta, from Espoo, is one of the top professional orchestras in Finland and its popularity has been swiftly on the rise ever since it was founded in 1987. The structure of the Tapiola Sinfonietta is that of a typical Viennese classical orchestra, and it comprises 41 musicians. The orchestra's distinct sound and its interesting choice of repertoire have always been its trump cards. The nucleus of the orchestra's repertoire consists of music composed by Mozart and his contemporaries. Alongside the classics, the orchestra also performs lesser-known works. Its repertoire includes both older music and works by contemporary composers, which it is keen to be the first to perform. The Tapiola Sinfonietta also actively promotes Finnish composition both domestically and abroad.

The orchestra enjoys performing at festivals and in various arts productions, and is also a keen interpreter of entertaining music. Interaction with children and young people is an important part of the Sinfonietta's activity in Espoo, and its cooperation with schools is constantly being broadened.

The Tapiola Sinfonietta has a busy recording schedule, adding, on average, three new discs a year to the orchestra's discography, which currently comprises more than forty titles.

In 1993, Frenchman Jean-Jacques Kantorow was appointed conductor of the Tapiola Sinfonietta. Alongside Kantorow, the orchestra has been conducted by Tuomas Ollila, John Storgårds and, from autumn 2003, Olli Mustonen. As Art Directors, they were preceded by Jorma Panula, Juhani Lamminmäki and Osmo Vänskä. At present, the orchestra is responsible for its own artistic direction.

Iiro Rantalan ehtymättömän sävelsuonen tähän mennessä suurin syöksy tapahtui kesällä 2002, ja sen aiheutti Tapiola Sinfoniettan intendentti Satu Angervo ehdottamalla, että Rantala säveltäisi itselleen konserton. Kenties tämä oli virkailijan keino välttyä päästämästä jazzmiestä sormeilemaan julkisesti esikuviensa Sergei Prokofjevin, Sergei Rahmaninovin, George Gershwinin ja Leonard Bernsteinin teosten solistiosuuksia.

Jazzmies ei ottanut turhia paineita, vaikka hänen uimarin harteilleen laskeutui länsimaisen historian monisatavuotinen konserttoperinne kaikkine luurankoineen. Tämä johtuu osittain siitä, että Rantala ei tiennyt, mistä oli kysymys. Apuun tuli suomalaisen muotoilun menestys-tuote, oranssikahvaiset sakset. Rantala nimittäin ymmärsi konsertosta sen filosofisen ytimen – että konserton on oltava pitkä – ja sävelsi niin pitkään kuin kahden pojan, yhden koiran ja kissan huoltajana pystyi (tehden työtä mm. jazzklubeilla, teattereiden takahuoneissa, baaritiskeil-lä, lentokoneissa, junissa, hisseissä, laaman selässä sekä ihan vähän tuk-tukissa). Tuloksena oli 50 minuutin jöötti, jonka säveltäjä viimeisteli käyttäen saksia ja roskakoria.

Sävellysten nimet ovat aina inspiroineet Iiro Rantalaa kokeilemaan mielikuvituksensa ja hyvän maun rajoja, niin myös konsertossa, jonka nimi on *Concerto for Piano and Concerto in G#^Ab*. Sen alku kumartaa kohteliaasti Victor Borgelle ja loppu kertoo, mitä säveltäjällä oli mielessä tämänkin luomisprosessin aikana. Varsinaisesti sävellajeista siinä ei ole kysymys, vaikka Iiro Rantala on

sävellajeja ja kolmisointuja nöyrästi kunnioittava säveltäjä. Ainoa poikkeus hänen tonaalisesti vakaalla tiellään on konserton alku, lähes atonaalinen a-sävelelle pyrkivä klusteri, jota myös orkesterin virityksekseksi kutsutaan. Se on modernein sävelaihio, jonka Rantala on säveltänyt.

Konsertossa on kolme osaa, kuinka ollakaan, ja niistä ensimmäinen on laajin, toinen hitain ja kolmas kahta teemaa rondomaisesti kierrättävä, joten Rantala hyödyntää jo Mozartin keksimää patenttia. Ensimmäisessä osassa säveltäjän vilkas mielikuvitus luiskauttaa sävelet tuon tuosta uusille sivupoluille hukkaamatta kuitenkaan pääteemaa. Finaalissa luodaan päättymättömyyden tuskallinen illuusio usealla valekadenssilla. Juuri, kun kuulija alistuu kohtaloonsa olla osa teosta, joka ei koskaan lopu, teos loppuu.

Iiro Rantala on pienten yhtyeiden mies ja muutenkin aina pienten puolella. Niinpä suurelle orkesterille säveltäminen tuotti halvaannuksen kaltaisen ahdistuksen ja työ jäi suunnitelmien mukaisesti kesken. Orkesteriosuus oli kirjoitettu vain kahdelle nuottiriville, joiden lomasta Rantalan hyvin tuntema henkilö pystyi erottamaan ohuita ohjeita, kuten "tämä fraasi huilulle" tai "tämä olisi kiva saada viuluille". Jaakko Kuusisto tuntee lankonsa Iiro Rantalan niin hyvin, että kykeni siirtämään tämän orkestraaliset ajatukset partituuriksi ilman, että alkuperäinen ajatus siitä parani tai kärsi. Lopputuloksen onnistumiseen vaikutti myös se, että Rantalan haukankatse vartioi herkeämättä Kuusiston työn edistymistä.

Mutta mitä musiikkia tämä on? Nykymusiikkia vai jazzia? Mielestäni se on virtuoosista, vuolasta, häpeilemättömän kaunista ja tunnelmaltaan valoisaa musiikkia pianolle ja orkesterille mutta myös kuulijalle. Ensimmäisessä ja viimeisessä osassa solisti saa välillä soittaa mitä mieleen juolahtaa. Sitä kutsutaan improvisaatioksi, ja sehän on jazzia. Orkesteriosuuksista ei tällaista syntiä löydy.

Entä onko tämä hauskaa? Minusta ei. *Concerto for Piano and Concerto in G#^Ab* ei nimestään huolimatta ole vitsi. Ei, vaikka kolmannen osan hilpeä A-duuri-teema on saanut inspiraationsa helsinkiläisen paikallisradion Pullakuskit-ohjelman "Viikon taidepaukku" –osiosta. Sen sijaan nautittavaksi, viihdyttäväksi, mukaansatempaavaksi ja vauhdikkaaksi konserttoa on helppo luonnehtia.

Astorale ja *Tangonator* on sävelletty Rantalan Tango Kings –yhtyeelle, jonka kultakausi sijoittuu 90-luvun New Yorkiin. Final Fantasy kuuluu Rantalan vakituisimman yhtyeen Trio Töykeiden ohjelmistoon, tosin ilman orkesteria.

Minna Lindgren

Iiro Rantala, synt. 1970, aloitti pianonsoiton opiskelunsa Käpylän musiikkiopistossa, jatkoi sitä Oulunkylän Pop/Jazz-opistossa ja edelleen Sibelius-Akatemian jazz-linjalla. Pikkupoikana Cantores Minores –kuorossa aloitettua klassisen musiikin koulutusta hän jatkoi 1991 New Yorkissa Manhattan School of Musicissa, jossa hän opiskeli kahden vuoden verran klassista pianoa.

Iiro Rantala on tullut tunnetuksi Suomen kansainvälisesti tunnetuimman jazz-yhtyeen, Trio Töykeiden, pianistina ja perustajana. Töykeät on esiintynyt yli 2300 kertaa neljässäkymmenessä maassa, viidessä maanosassa, mikä kertoo trion mahtavasta menestyksestä.

Huomionarvoinen on myös Ylen Radio Suomen Trio Töykeät -puhelintoivekonsertti, joka pyöri Juha Siltasen juontamana vuodesta 1996 vuoteen 2002 ja oli aikanaan yksi kanavan toivotuimmista ohjelmista. Nykyään ohjelma on nimeltään Sovitetut toiveet ja se pyörii Radio YLE 1-kanavalla Minna Lindgrenin juontamana. Trio Töykeät levyttää säännöllisesti Blue Note -levymerkille. Vuodesta 1994 Trio Töykeät on toiminut Suomen Unicefin Hyvän tahdon lähettiläinä.

Musiikkien raja-alueilla liikkuminen on Iiro Rantalalle luonteenomaista. Hän on esiintynyt sinfoniaorkestereiden kanssa mm. Riku Niemen *Cartoon*-konserton ja Gershwinin *Phrapsody in Bluen* solistina. Mozartin A-duuri-pianokonserttoa hän on esittänyt melkein kaikkien Suomen kaupunginorkestereiden kanssa. Iiro Rantala useista levytyksistä mainittakoon Töykeiden kuusi levytystä *Päi-vää, Jazzlantis, Sisu, Kudos, High Standards*, sekä vuonna 2001 ilmestynyt, useita Rantalan sävellyksiä sisältävä *Music!*-levy, jossa Osmo Vänskän johtaman Sinfonia
Lahden solisteina ovat Trio Töykeiden lisäksi viulistit Jaakko ja Pekka Kuusisto, ja viimeisimpänä 2005 ilmestynyt *Wake*.

Iiro Rantala on säveltänyt useita musikaaleja Ryhmäteatteriin ja Helsingin kaupunginteatteriin mm. Kari Hotakaisen, Raila Leppäkosken sekä Sinikka ja Tiina Nopolan teksteihin.

Viulisti, kapellimestari ja säveltäjä **Jaakko Kuusisto** (s. 1974) on opiskellut viulunsoittoa Géza Szilvayn, Tuomas Haapasen, Miriam Friedin ja Paul Bissin oppilaana. Kuopion viulukilpailun 1989 voiton jälkeen Kuusisto on saavuttanut huippusijoja lukuisissa kansainvälisissä viulukilpailuissa. Esiintymiset solistina ja kamarimuusikkona ovat vieneet hänet eri puolille maailmaa; viimeisimpiin kuuluvat esiintymiset Minnesotan orkesterin, Staatsphilharmonie Rheinland-Pfaltzin ja Islannin sinfoniaorkesterin solistina. Kuusisto kuuluu myös kotimaisten kesäfestivaalien vakiovieraisiin.

Kuusisto nimitettiin Sinfonia Lahden konserttimestariksi vuonna 1999, ja siitä alkoi tiivis yhteistyösuhde ylikapellimestari Osmo Vänskän kanssa. Vuodesta 2002 lähtien Kuusisto on johtanut useita Sinfonia Lahden konsertteja, ja tuona aikana hän on noussut myös mm. BBC Concert Orchestran, Radion Sinfoniaorkesterin, Keski-Pohjanmaan kamariorkesterin sekä Tapiola Sinfoniettan eteen. Syksyllä 2005 Kuusisto aloitti kaksivuotisen pestin Oulu Sinfonian päävierailijana, ja kauden 2005-06 konsertteihin kuuluvat myös debyytit Trondheimin sinfoniaorkesterin ja Tallinnan kamariorkesterin kanssa.

Hän on levyttänyt ahkerasti; levytykset Kalevi Ahon sinfoniasta nro. 3 viululle ja orkesterille, Einojuhani Rauta-

vaaran ja Aulis Sallisen viulukonsertoista, Sibeliuksen nuoruudenteoksista viululle, sekä Bachin viulukonsertoista Pekka Kuusiston kanssa ovat saaneet erittäin myönteisen vastaanoton. Hänen kiinnostuksensa musiikin koko kirjoon on poikinut levytyksiä myös mm. jazzin ja tangon saralla.

Säveltäminen on aina ollut kiinteä osa Kuusiston muusikkoutta. Hän opiskeli sävellystä Eero Hämeenniemen ja David Dzubayn johdolla, ja lukuisien kamarimusiikkiteosten lisäksi Kuusiston teosluetteloon kuuluu kaksi oopperaa: lapsille suunnattu "Prinsessan och vildsvanarna" kantaesitettiin Espoossa tammikuussa 2003, ja koko perheen ooppera "Koirien Kalevala" oli jymymenestys Savonlinnan Oopperajuhlilla kesinä 2004 ja 2005.

Kuusisto on veljensä Pekan kanssa Tuusulanjärven kamarimusiikin taiteellinen johtaja.

Espoolainen **Tapiola Sinfonietta** kuuluu Suomen ammattiorkestereiden ykköskaartiin. Sen ura on ollut nopean nousujohteinen aina perustamisvuodesta 1987 lähtien. Tapiola Sinfonietta on 41-jäseninen wieniläisklassisen kokoonpanon mukainen kamariorkesteri, jonka tunnustettu sointi ja kiinnostavat teosvalinnat ovat aina olleet sen valttikortteja. Ohjelmiston pääpaino on Mozartin ja hänen aikalaistensa musiikissa. Klassikoiden lisäksi orkesteri nostaa esiin myös harvemmin kuultuja teoksia. Ohjelmistosta löytyy vanhaa musiikkia ja nykysäveltäjien teoksia, joita orkesteri kantaesittää mielellään.

Tapiola Sinfonietta on osaltaan aktiivisesti edistämässä suomalaista säveltaidetta niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Tapiola Sinfonietta esiintyy mielellään festivaaleilla ja poikkitaiteellisissa tuotannoissa ja viihteellisenkin musiikin tulkkina. Myös vuorovaikutus lasten ja nuorten kanssa on tärkeä osa Sinfoniettan toimintaa Espoossa; yhteistyötä koulujen kanssa monipuolistetaan jatkuvasti.

Orkesteri levyttää säännöllisesti; yli neljänkymmenen levyn sarja kasvaa vuosittain keskimäärin kolmella uudella tallenteella. Vuonna 1993 Tapiola Sinfoniettan kapellimestariksi kutsuttiin ranskalainen Jean-Jacques Kantorow, jonka johdolla orkesteri on kohonnut kansainväliselle huipputasolle. Kantorowin rinnalla ovat kapellimestareina toimineet Tuomas Ollila, John Storgårds ja syksystä 2003 lähtien Olli Mustonen. Taiteellisina johtajina heitä edelsivät Jorma Panula, Juhani Lamminmäki ja Osmo Vänskä. Nykyisin taiteellinen vastuu on orkesterilla itsellään.

Recorded at Tapiola Hall, Espoo 05/2005
Recording Engineer: Enno Mäemets
Producer: Seppo Siirala
Artist photos: Heikki Tuuli
Cover and inlay design: ETYK
Booklet Editor: Mikko Hannuksela
Executive Producer: Reijo Kiilunen

Ⓟ 2006 Ondine Inc.
Fredrikinkatu 77 A 2
FIN-00100 Helsinki
Tel. +358 9 434 2210
Fax +358 9 493 956
e-mail ondine@ondine.fi
www.ondine.net